

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

4 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 4, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 4, ISSUE 1

TOSHKENT-2021

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ
ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали
№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>

Бош муҳаррир:
Рабиев Шерзод Миржалилович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристар малакасини ошириш
маркази директори

Бош муҳаррир ўринбосари:
Отажонов Аброржон Анварович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристар малакасини ошириш
маркази директори ўринбосари
юридик фанлари доктори, профессор

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ
ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали
ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Окюлов Омонбой

*Юристар малакасини ошириш маркази
профессори, юридик фанлар доктори,
профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат
кўрсатган юрист*

Саидова Лола Абдувахидовна

*Юристар малакасини ошириш маркази
профессори, юридик фанлар доктори*

Тошев Бобокул Норқобилович

*Юристар малакасини ошириш маркази
кафедра мудири, юридик фанлар доктори*

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович

*Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси
Академияси бошлигининг ўринбосари*

Отахонов Фозилжон Хайдарович

*Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси
ҳузуридаги қонунчилик муаммолари ва
парламент тадқиқотлари институтининг
директори, юридик
фанлар доктори, доцент*

Баймолдина Зауреш Хамитовна

*Қозғистон Республикаси Олий Суди
Академияси ректори, юридик фанлари номзоди*

Годунов Валерий Николаевич

*Белорус давлат университети ўқув муассасаси
"Судьялар, прокуратура, суд ва адлия
муассасалари ходимларини қайта тайёрлаш ва
малакасини ошириш институти" директори,
юридик фанлари доктори, профессор*

Масъул котиб:

Раҳманов Шухрат Наимович

*Юристар малакасини ошириш маркази
кафедра мудири, юридик фанлар номзоди*

Саҳифаловчи: Халиков Миртоҳир Мирзакирович

Контакт редакции журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>

**Главный редактор:
Рабиев Шерзод Миржалилович**

Директор Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции

**Заместитель главного редактора:
Отажонов Абдоржон Анварович**

Первый заместитель директора Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, профессор

**РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:
Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

Окюлов Омонбой

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Республики Узбекистан

Саидова Лола Абдувахидовна

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Тошев Бобокул Норқобилович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович

Заместитель начальника Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан

Отахонов Фозилжон Хайдарович

Директор Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор юридических наук, доцент

Баймолдина Зауреш Хамитовна

Ректор Академии правосудия при Верховном Суде Республики Казахстан, кандидат юридических наук

Годунов Валерий Николаевич

Директор учреждения образования "Институт переподготовки и повышения квалификации судей, работников прокуратуры, судов и учреждений юстиции Белорусского государственного университета", доктор юридических наук, профессор

Масъул котиб:

Рахманов Шухрат Наимович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, кандидат юридических наук

Верстка: Халиков Миртохир Мирзакирович

Контакт редакции журнала:
100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff
100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**
№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>

Chief Editor:
Rabiyev Sherzod Mirjalilovich

Director of the Lawyers' Training Center
under the Ministry of Justice

Deputy Chief Editor:
Otajonov Abrorjon

First Deputy Director of the Lawyers' Training
Center under the Ministry of Justice, Doctor of
Law Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**

Oqyulov Omonboy

*Professor at the Lawyers' Training Center, Doctor
of Law Sciences, Professor, Honored Lawyer of
the Republic of Uzbekistan*

Saidova Lola

*Professor at the Lawyers' Training Center,
Doctor of Law Sciences*

Toshev Bobokul

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences*

Mamasiddikov Muzaffarjon

*Deputy Head of the Academy of the General
Prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan*

Otaxonov Foziljon

*Director of the Legislation and Parliamentary
Research Institute under the Oliy Majlis of the
Republic of Uzbekistan
Doctor of the Science of Law, Associate Professor*

Baymoldina Zauresh

*Rector of the Academy of Justice at the Supreme
Court of the Republic of Kazakhstan, Candidate of
Legal Sciences*

Godunov Valeriy

*Director of the educational institution «Institute
for retraining and advanced training of judges,
employees of the prosecutor's office, courts
and justice institutions of the Belarusian State
University», Doctor of Law Sciences, Professor*

Executive Editor:
Rakhmanov Shukhrat

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Candidate of Juridical Science*

Pagemaker: Khalikov Mirtokhir

Контакт редакции журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

МУНДАРИЖА

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

1. ОТАХОНОВ Фозилжон Хайдарович РОЛЬ ОЛИЙ МАЖЛИСА В ДОСТИЖЕНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ И ЗАДАЧ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ.....	8
2. ФАЙЗИЕВ Олим Раимкулович ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ВА ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ МУРОЖААТЛАР БИЛАН ИШЛОВЧИ ТАРКИБИЙ БЎЛИНМАЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	17
3. РАХИМОВ Дилмуроджон Гуломжон ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИ БОШҚАРИШ ТИЗИМИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	25

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

4. РЎЗИНАЗАРОВ Шухрат Нуралиевич РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШУВ ШАРОИТИДА ТАДБИРКОРЛИК ҚОНУН ХУЖЖАТЛАРИНИНГ ЭЛЕКТРОН ДАСТУРИЙ ТАЪМИНОТИНИ ИНТЕГРАЦИЯ ҚИЛИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ.....	34
5. САДУЛЛАЕВ Қудрат Юсуббаевич ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚДА ЖИСМОНИЙ ШАХСНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИКНИНГ БЕЛГИЛАНИШИ.....	43
6. РАХИМОВ Баҳром Рустамович ИНВЕСТИЦИЯ НИЗОСИНИ БОШЛАШНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНЧИЛИГИГА МУВОФИҚ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ	
7. ЖОЛДАСОВА Шахноза Батировна ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚДА ЧЕТ ЭЛ ҲУҚУҚИНИ ҚЎЛЛАШНИ РАД ЭТИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	55
8. ХУДАЙБЕРДИЕВА Гулнора Аманмуродовна ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚИЛЛИГИ ЙИЛЛАРИДА МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИ ВА ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАРГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	63

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

9. ҲАМРОҚУЛОВ Баҳодир Мамашарифович МУДДАТЛИ МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИ: НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МУАММОЛАР.....	69
10. РАХИМОВ Мирёқуб Актамович COVID-19ГА ҚАРШИ ЭМЛАШ ВА ХОДИМ ҲУҚУҚЛАРИ.....	75

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

11. ҚАЛАНДАРОВ Максуд Махмудович ҚУРОЛ, ЎҚ-ДОРИЛАР, ПОРТЛОВЧИ МОДДАЛАР ЁКИ ПОРТЛАТИШ ҚУРИЛМАЛАРИНИНГ ҒАЙРИҚОНУНИЙ МУОМАЛАСИ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ТЎҒРИСИДАГИ ГЕРМАНИЯ ВА ЎЗБЕКИСТОН ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИКЛАРИНИНГ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ.....	82
12. ИБРОҲИМОВ Жамшид Абдуғофур ўғли ҚЎПОРУВЧИЛИК ОБЪЕКТИНИНГ ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ ТАВСИФИ: ТЕРРОРЧИЛИК ХУСУСИЯТИГА ЭГА ЖИНОЯТ СИФАТИДА.....	88
13. ХАМЗАЕВ Дилавер Дилшод угли ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЕ ФИНАНСОВЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ	94

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА,
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

14. ТАДЖИБАЕВА Дилдора Абдурахимовна ПЕНИТЕНЦИАР РЕЦИДИВ ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	
15. ҚУРБОНОВ Дилшоджон Махамадалиевич ТЕРГОВГА ҚАДАР ТЕКШИРУВ ЖАРАЁНИДА ҚОНУНИЙЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ	109

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

16. РАХМАНОВ Шухрат Наимович, ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна УЗБЕКИСТАН КАК ПОЛНОПРАВНЫЙ СУБЪЕКТ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА.....	115
17. САИДОВ Олим Чорикулович МАҲКУМЛАРНИ ТОПШИРИШ ИНСТИТУТИНИНГ ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИНИШИ	126
18. САФАРОВА Шахло Пулатовна ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИГА ОИД ТАЪЛИМНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШДА ХАЛҚАРО УНИВЕРСАЛ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШТИРОКИ.....	132

ТАҚРИЗЛАР

19. РАХМАНОВ Шухрат Наимович ОТЗЫВ НА МОНОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ХАМДАМОВОЙ ФЕРУЗЫ, МИРХАМИДОВОЙ МАХИННОРЫ «ПРАВА ЖЕНЩИН: МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН»	143

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

САИДОВ Олим Чорикулович

Тошкент давлат юридик университети мустақил изланувчиси

E-mail: olimsaidov1976@mail.ru

МАҲКУМЛАРНИ ТОПШИРИШ ИНСТИТУТИНИНГ ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИНИШИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): САИДОВ О.Ч. Маҳкумларни топшириш институтининг халқаро-ҳуқуқий тартибга солиниши // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 4 (2021). Б. 126-131.

 4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4-17>

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада маҳкумларни топшириш механизми бўйича халқаро ҳамкорликнинг ҳуқуқий асоси ҳисобланган халқаро шартномалар ҳамда унга боғлиқ бўлган халқаро ҳужжатлар ўрганилган ва таҳлил қилинган. Бундан ташқари, муаллиф маҳкумларни топшириш бўйича халқаро ҳамкорликни ҳуқуқий тартибга солиниши такомиллаштириш ва кенгроқ қўллаш юзасидан бир нечта таклифларни илгари сурган.

Калит сўзлар: халқаро жиноят ҳуқуқи, халқаро ҳамкорлик, минтақавий халқаро шартномалар, маҳкумни топшириш.

САИДОВ Олим Чорикулович

Самостоятельный соискатель Ташкентского государственного юридического университета,

E-mail: olimsaidov1976@mail.ru

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА ВЫДАЧИ ОСУЖДЕННЫХ

АННОТАЦИЯ

В данной статье изучены и проанализированы международные договора, являющиеся правовой основой международного сотрудничества по выдаче осужденных. Вместе с тем, рассматривается необходимость совершенствования механизма международного сотрудничества по уголовным делам.

Ключевые слова: международное уголовное право, международное сотрудничество, международные региональные договора, передача осужденных.

SAIDOV Olim

Tashkent State University of Law, independent researcher,

E-mail: olimsaidov1976@mail.ru

INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF THE MECHANISM OF TRANSFERRING PRISONERS

ANNOTATION

In this article, studied and analyzed the international treaties, which are a legal basis of the international cooperation on criminal cases. Moreover, it is considered the necessity of improving of mechanism of international cooperation in criminal cases, bilateral agreements and cooperation of states in regional and universal levels.

Keywords: international criminal law, international cooperation, international regional treaties, transfer of prisoners.

Маҳкумларни жазо ўташ учун фуқароси бўлган давлатга топшириш институтининг халқаро-ҳуқуқий тартибга солиниши масаласида асосий эътибор мазкур соҳага оид бўлган универсал, минтақавий ва икки томонлама халқаро шартномаларни таҳлил қилишга қаратилади.

Бугунги кунга қадар, маҳкумларни топшириш асослари, шартлари ва тартибга солиниши борасида ҳуқуқий асослари тўлиқ шаклланмаган ёки деярли кўриб чиқилмаган. Лекин шунга қарамадан, мазкур соҳанинг халқаро-ҳуқуқий тартибга солиниши бирмунча амалга оширилди. У ёки бу ҳужжатларда мазкур соҳани амалга ошириш масалаларига қисман бўлса ҳам тўхталиб ўтилган. Улар асосан жиноятчиликка қарши кураш ва уларни олдини олиш, ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш ёки экстрадицияга оид халқаро ҳамкорлик ҳужжатларида, БМТ ва бошқа минтақавий ташкилотларнинг намунавий шартномаларида ҳамда давлатларнинг икки томонлама халқаро шартномаларида бевосита маҳкумларни топшириш бўйича шартномаларида ўз аксини топган.

Жумладан, БМТнинг 1988 йилги “Гиёвандлик воситалари ва психотроп моддаларни ғайриқонуний равишда муомалага киритишга қарши кураш тўғрисида”ги [1] конвенцияси, 2003 йилги “Коррупцияга қарши кураш тўғрисида”ги [2] конвенцияси ва 2000 йилги “Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши кураш тўғрисида”ги [3] конвенцияларининг судланган шахсларни ушлаб бериш тўғрисидаги нормалари эътиборга лойиқ. Уларга асосан, “Иштирокчи давлатлар ушбу Конвенциянинг қоидаларига кўра жиноят ҳисобланадиган ижтимоий хавфли қилмишларни содир этган ва турма ёки озодликдан маҳрум қилишнинг бошқа турига ҳукм қилинган шахсни ўз ҳудудида жазони ўташини ташкил қилиш учун икки ёки кўп томонлама келишувларни тузиш имконини кўриб чиқишлари мумкин” (тегишли тартибда 6 -, 45- ва 17-моддалар).

Жаҳон амалиётида илк мартаба бевосита маҳкумларни топшириш институти 1975 йилда бўлиб ўтган Жиноий одил судлов ва жиноятчиликни огоҳлантириш бўйича БМТ V Конгресси кун тартибига киритилди [4]. Жиноий одил судлов ва жиноятчиликни огоҳлантириш бўйича БМТ Конгресси ҳар беш йилда жиноятчиликни олдини олиш ва жиноий судлов соҳасида иш олиб борувчи сиёсат арбобларини ва амалиётчи мутахассисларни, БМТнинг кун тартиби ва стандартларини белгилашга кўмаклашиш мақсадида йиғади. Мазкур Конгресс 65 йил давомида жиноий одил судлов соҳасидаги сиёсатга кучли таъсир кўрсатди ва трансмиллий уюшган жиноятчиликнинг глобал таҳдидига қарши курашишда халқаро ҳамкорлик кенгайтишига кўмак берди.

Мазкур Конгресснинг VII йиғилишида эса, Милан ҳаракатлар режаси ва БМТ “Эркинлик, адолат, тинчлик ва тараққиёт учун жиноятчиликни олдини олиш”мавзуси бўйича қатор янги стандартлар ва нормалар қабул қилинди. Милан ҳаракатлар режаси туфайли халқаро ҳамжамият жиноятчилик муаммосига инсониятнинг сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва маданий ривожланишига тўсқинлик қилаётган глобал муаммо сифатида қаради. Унда жиноятчилик инсон ҳуқуқлари, асосий эркинликлари ва тинчлиги, барқарорлиги ва хавфсизлигига таҳдид солиши яна бир бор таъкидланди. Шунингдек, Бирлашган Миллатлар Ташкилотига универсал форум сифатида кўп томонлама ҳамкорликда, хусусан, терроризм, гиёванд моддалар ноқонуний муомаласи ва уюшган жиноятчиликка қарши биргаликда курашда жамоавий чораларни кўришда муҳим рол бериш тавсия қилинади [5]. Натижада “Чет эллик маҳкумларни топшириш тўғрисида”ги намунавий шартнома

ишлаб чиқилди [6].

Барчамизга маълумки, универсал ташкилот сифатида БМТ халқаро ҳуқуқ субъектлари учун умумий бўлган стандартлар, кўрсатмалар, тавсиялар, намунавий ҳужжатлар ишлаб чиқади. Бу эса, давлатлар учун халқаро муносабатларда, икки ва кўп томонлама шартномаларни ишлаб чиқишда мазкур тавсия этилган ҳужжатларни асос сифатида хизмат қилади.

Бугунги кунда БМТ доирасида намунавий ҳужжатлар ишлаб чиқиш орқали маълум бир соҳани тизимлаштиришга эришилмоқда. Жумладан, жиний одил судлов соҳасида халқаро ҳамкорликка оид бўлган БМТнинг “Ушлаб бериш тўғрисидаги намунавий шартномаси”, “Жиний иш юритуви соҳасида ўзаро ҳуқуқий ёрдам тўғрисидаги намунавий шартномаси”, “Шартли айбланган ва озод қилинган ҳуқуқбузарлар устидан назорат қилиш учун топшириш тўғрисидаги намунавий шартномаси”, “Жиний иш юритуви учун топшириш тўғрисидаги намунавий шартномаси” ва ният биз тадқиқ қилаётган йўналишга оид бўлган “Чет эллик маҳкумларни топшириш тўғрисидаги намунавий шартномаси” [7] жавобгарлик муқаррарлигини таъминлаш ҳамда жиний одил судлов соҳасида халқаро ҳамкорликни йўлга қўймоқчи бўлган давлатлар учун ҳуқуқий ёрдам кўрсатувчи омил бўлиши кўзда тутилган эди. Мазкур намунавий шартномалар икки томонлама шартномаларни қабул қилишда асос сифатида гавдаланар экан, шубҳасиз, мажбурий характерга эга эмаслигини билиш лозим. Халқаро ҳуқуқ субъектлари томонидан қабул қиладиган халқаро шартномаларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритишни мустақил равишда амалга оширишлари мумкин бўлади. БМТ мазкур намунавий шартномаларни эълон қилишидан мақсади жиний одил судлов бўйича халқаро ҳамкорликка оид муносабатларни тартибга солувчи халқаро шартномалар муштараклигини таъминлашни кўзлади.

Жиний одил судлов бўйича халқаро ҳамкорлик масалалари долзарблигини бугунги кунда жаҳонда кўплаб минтақавий шартномалар тузилганлиги билан ҳам аниқлаш мумкин. Жумладан, Европа Кенгаши томонидан жиний иш юритуви борасида ўзаро ҳамкорликни амалга ошириш ҳақида халқаро шартномалари ишлаб чиқилган. Шулардан бири, “*Маҳкумларни топшириш тўғрисида*”ги Европа конвенцияси [8] ва унинг қўшимча протолидир [9]. Мазкур конвенциянинг асосий мақсади ушбу конвенцияни ратификация қилган давлатлар ўртасида халқаро ҳамкорлик соҳасида самарали ҳамкорлик қилиш; маҳкумларни топшириш борасида дўстона муносабатларни ривожлантириш; маҳкумларни жамиятда нормал ҳаёт кечиришига кўмаклашиш; озодликдан маҳрум қилинган чет эллик шахсларга нафақат фуқаролиги бўлган давлатда, балки доимий яшаш жойига эга бўлган давлатда жазо ўташни давом эттириш имконини беришдан иборат. Конвенцияни вазифасига келадиган бўлсак, қисқа вақт ичида чет эллик маҳкумларни фуқаролиги бўлган давлатига жазо ўташни давом эттириш учун топшириш механизмини батафсил ишлаб чиқишдан иборат [10].

“Маҳкумларни топшириш тўғрисида”ги Страсбург конвенцияси (1983) ҳукми ижро этиш учун иккита процедурани қўллаш имкониятини беради: биринчиси, ҳукми ижро этиш учун маҳкум топширилган давлат, ўзининг суд ёки маъмурий қарори асосида дарҳол ҳукми ижро этишни давом эттиради ёки ҳукми суд ёки маъмурий тартибда ушбу давлатнинг қарорини ўзгартиради, бу эса хорижий давлат суди томонидан чиқарилган жазони, унга нисбатан санкция билан алмаштиради; иккинчидан, давлат ҳукмда акс эттирилган фактларни аниқлаш билан боғлиқ бўлган, озодликдан маҳрум этишни мулкӣ характердаги санкциялар билан алмаштира олмайди, ўталган жазо муддатини ҳисобга олади, маҳкумнинг жиний жавобгарлигини кучайтирмайди ва ҳоказо [8].

“Маҳкумларни топшириш тўғрисида”ги Европа конвенциясининг 1997 йилги Қўшимча протолини қабул қилишдан мақсад Конвенцияни қўллаш тартибини соддалаштириш ва суд буйруғига биноан депортация қилиш учун маҳкумларни ҳуқуқий мақомини қўшимча тартибга солишдир.

Европа Кенгашининг мазкур Конвенцияси маҳкумларни топширишни назарда тутувчи бошқа халқаро ҳужжатларда акс этган асосий ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларига зид келмайди. Лекин, давлатлар икки томонлама шартнома тузиш орқали маҳкумларни топшириш шартларини батафсил баён этиш ҳуқуқига эгадир.

Маҳкумларни топшириш билан боғлиқ энг сўнги воқелик 2008/909/ЖНА сонли Доиравий қарор [11] ҳисобланади. Ўз табиатига кўра, Доиравий қарор Европа Иттифоқига аъзо 27 та давлат билан чекланган ва улар учун мажбурийдир. Улар 2011 йил 5 декабрга қадар амал қилишлари шарт эди [11]. Доиравий қарорининг ўзига хос хусусияти шундаки, у Европа Конвенциясининг қўшимча протоколида қайд этилган нормалардан ташқари, маҳкумларнинг розилигисиз топширилиши мумкин бўлганлар тоифаси кенгайтирилди. 1999 йилда ўзаро тан олиш тамойили Европа Иттифоқи доирасида жиноий ишлар бўйича суд ҳамкорлигининг тамал тоши сифатида қабул қилинди. Аъзо давлатларнинг бошқа Аъзо давлатлар ҳуқуқий тизимларидаги “алоҳида ўзаро ишончи” уларга бошқа давлатларнинг суд қарорларини тан олиш имконини беради.

Юқорида кўриб чиқилган минтақавий шартномалардан ташқари, кўптомонлама яна бошқа минтақавий механизмлар мавжуд. Масалан, 1983 йил апрель ойида Араб давлатлари Адлия вазирлари кенгаши суд соҳасида ҳамкорлик масалаларига бағишланган Ар-Риёд араб келишувини тасдиқлашди [12]. Ар-Риёд конвенцияси ўз таркибига етмиш иккита моддани киритган саккиз бўлимдан иборат бўлган ҳужжатдир. Биринчи бўлим умумий принципларга бағишланган бўлса, саккизинчи бўлимда эса – яқунловчи принциплар мавжуд. Унинг қоидалари, жумладан суд ҳужжатлари ва судга тегишли бўлмаган бошқа ҳужжатлар; суд буйруқлари; гувоҳлар ҳамда жиноят-ижроия ёки жиноят ишлари бўйича экспертлар иштироки; фуқаролик, шахсий мақоми, тижорат ва маъмурий ҳаракат тартибида тақдим этилган суд қарорларини тан олишни таъминлайди. Биз асосан мазкур ҳужжатнинг еттинчи бўлимнинг таҳлили билан чекланамиз.

Мазкур келишувнинг VII бўлимида маҳкумларни жазо ўташни давом эттириш учун ўз давлатига топшириш жараёнини енгиллаштирувчи тартиб қоида ўз аксини топган. Унда, маҳкумларни топшириш шартлари, суд ҳукми ижро этилиши мумкин бўлмаган ҳолатлар, жазони ижро этиш, умумий ёки махсус амнистия оқибатлари, қарорларни бажарилишини талаб қилувчи ахдлашувчи томоннинг қонунларида назарда тутилган иккиламчи ва қўшимча жазо чораларини қўллаш ҳамда топшириш жараёни ҳаражатлари ўз аксини топган.

Бундан ташқари, 1993 йил 6 сентябрда Манагуада Америка давлатлари ташкилоти Бош Ассамблеясининг 23-сессиясида қабул қилинган Хорижий мамлакатларда жазони ўташ тўғрисидаги Америкалараро Конвенцияси [13] ни мисол келтириш мумкин. Ушбу Конвенция Европа Конвенцияси тузилишига мос келмаса-да, маҳкумларни топшириш бўйича бир хил механизмини назарда тутди. Унда, маҳкумларни топширишнинг умумий принциплари, мазкур конвенцияни қўллаш шартлари, маълумотларни етказиш, топшириш тартиби, рад этиш асослари, маҳкумнинг топширишга бўлган ҳуқуқи ва жазони ўташ тартиби, ҳукми қайта кўриб чиқиш, алоҳида ҳолларда конвенцияни қўллаш, транзит ташиш, ваколатли орган ва бошқа халқаро ҳужжатлар билан алоқаси каби масалаларни ўз ичига олган.

Шунингдек, МДХ давлатлари ўртасида 1998 йил 6 мартда тузилган, Ўзбекистон Республикасида кучга кирмаган “Озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган шахсларни жазони ўташни давом эттириш мақсадида топшириш тўғрисида”ги конвенцияни [14] ҳам қайд этиб ўтиш мумкин. Мазкур Конвенция Арманистон, Озарбайжон, Беларусь, Грузия, Қозоғистон, Қирғизистон, Россия Федерацияси ва Тожикистон томонидан ратификация қилинган. МДХ давлатлари бу конвенцияни қабул қилишда давлат суверенитети, инсонпарварлик, ўзаро ҳурмат ва ҳамкорлик принциплари асос қилиб олинган бўлиб, доимий равишда ўз ҳудудида яшовчи фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган маҳкум шахсларга нисбатан жазони ижро этишнинг янада самарадорлигига ҳисса қўшди. Шу билан бир қаторда, Ўзбекистон Республикасида кучга кирмаган мазкур конвенцияни ратификация қилиш орқали бир қанча муаммоларнинг ечимини топиш, яъни жиноят иш юритувида халқаро ҳамкорлик механизмини такомиллаштириш ва миллий ҳамда халқаро ҳуқуқ нормаларини унификация қилиш ҳамда Ўзбекистон Республикаси мазкур соҳага оид халқаро мажбуриятларини лозим даражада бажариш имконига эга бўлар эди.

МДХ мамлакатлари жиноят иш юритуви соҳасида халқаро ҳамкорликни 2002 йилги “Фуқаролик, оила ва жиноят ишлари бўйича ҳуқуқий ёрдам ва ҳуқуқий муносабатлар тўғрисида”ги Кишинев Конвенцияси [15] асосида амалга оширади. Лекин ушбу конвенция асосан жиноят ишлари бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам, экстрадиция бўйича халқаро ҳамкорликка бағишланган

бўлиб, маҳкумларни топшириш масаласи кўзда тутилмаган. V бўлимда суд ҳукмини тан олиш ва ижро этиш масалалари келтирилган бўлиб, унга кўра, ҳар бир Аҳдлашувчи томон конвенцияда назарда тутилган шартлар асосида бошқа Аҳдлашувчи томоннинг суд ҳукмини тан олиб бажариш мажбуриятини ўз зиммасига олади. Қачонки: 1) шахс бир тарафнинг суд ҳукми асосида айбдор деб топилган ва жазони ўтамаган ҳамда бошқа келишувчи тарафнинг ҳудудида жиноий жавобгарликка тортилиши учун ушлаб берилса; 2) ва қолаверса, бир аҳдлашувчи томон бошқа аҳдлашувчи томонидан шахсга нисбатан эълон қилинган ҳукм ижросини таъминлаш учун уни ушлаб беришдан бош тортса.

Конвенциянинг 109-моддасида ҳукми тан олиш ва ижро этиш шартнома томонларининг қонунчилиги асосида амалга оширилиши назарда тутилган. Демак, давлатлар мазкур конвенцияга аъзо бўлгани билан, ҳукми тан олиш ва ижро этиш механизми миллий қонунчиликда ўз аксини топиши зарурати юзага келади.

Кейинги йилларда Ўзбекистон Республикаси бир қатор давлатлар билан маҳкумларни топшириш тўғрисидаги шартномаларни 1996 йилда Грузия, 1997 йилда Озарбайжон, 1998 йилда Украина, 2009 йилда Туркменистон, 2014 йилда Бирлашган Араб Амирликлари билан имзолади.

Фмкримизча, икки томонлама шартнома тузишда томонлар, маҳкумларни топшириш масаласида, инсон ҳуқуқлари ва инсонпарвалик принциплари асосида икки давлат ўртасидаги дўстона муносабатларни янада ривожлантириш мақсадини кўзлайдилар. Шунинг ҳам айтиш керакки, давлатлар ўртасида икки томонлама шартномалар, жазо ўташни давом эттириш учун фуқораси бўлган давлатга маҳкумларни топширишнинг ташкилий-ҳуқуқий механизмини аниқ ва мақбул йўллари белгилаш учун ҳам имзоланади.

Фикримизни тасдиғи сифатида АҚШ, Буюк Британия, Нидерландия, Эфиопия, Заир, Исроил, Туркия, Лотин Америкаси мамлакатлари ҳамда Британия Ҳамдўстлиги таркибига кирувчи давлатлар ҳам, жиноят иш юритуви соҳасида халқаро ҳамкорликни фақатгина давлатлар ўртасида шартнома бўлган ҳоллардагина амалга оширилишига асосланган амалиётни қўллаб-қувватламоқдалар [16].

Афсуски, бугунги кунда, маҳкумларни топшириш бўйича аҳдлашувчи давлатлар ўртасида халқаро ёки икки томонлама шартномаларни йўқлиги мазкур муносабатларни амалга оширишни имконсиз қилади ёки қайсидир даражада жараёни мураккаблаштиради. Буни сўровимиз натижалари тасдиқлаб турибди. Сўровноманинг “Сиз мамлакатимизда маҳкумларни фуқаролиги бўлган давлатга топшириш бўйича норматив-ҳуқуқий тартибга солиниши етарли деб ҳисоблайсизми?” саволига респондентларнинг 70 % салбий жавоб берди. Қонунчиликдаги бу каби камчиликлар, масалан, Россия Федерацияси, Қозоғистон ва бошқа давлатлар билан Ўзбекистон Республикаси ўртасида Маҳкумларларни топшириш бўйича икки томонлама келишувнинг йўқлиги, бу Ўзбекистон фуқаролари ва хорижий давлат фуқароларининг ўз ватанларига топшириш учун муайян қийинчиликларни келтириб чиқаради ҳамда фуқаролиги бўйича жазони ўташни давом эттириш ҳуқуқи бузилишига олиб келади.

Хулоса қилиб айтганда, кўпчилик давлатларда маҳкумларни топшириш бўйича халқаро ҳамкорлик механизмини такомиллаштириш, кенгроқ қўллаш масалалари юзасидан ҳуқуқий ташаббуслар амалга оширилмоқда. Мазкур ҳаракатларнинг асосий таркибий қисми сифатида миллий даражада ҳуқуқий асосни ўрнатиш, халқаро даражада эса, кенг механизми қўллаш мақсадида императив характерга эга бўлган мажбуриятларни ўз ичига олган халқаро шартномаларни қабул қилиш лозим ҳисобланади. Шундай экан, ушбу қабул қилинган қонун ва шартномаларни амалиётга қўллаш жараёнида келиб чиққан муаммо ва бўшлиқларни тўлдириш, бартараф этиш ва тўғрилаш мақсадида:

Ўзбекистон Республикасининг МДХ иштирокчиси эканлиги, шунингдек, халқаро ҳуқуқ нормаларини тан олиш ва имплементация қилиш мақсадга мувофиқ эканлигини ҳисобга олиб Ўзбекистон Республикасининг МДХ давлатлари ўртасида 1998 йилги “Озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган шахсларни жазони ўташни давом эттириш мақсадида топшириш тўғрисида”ги конвенциясига қўшилиши;

мамлакатимизга юборилаётган мурожаатлар сонининг ўсиш тенденциясини кузатилаётганлиги, азалий мавжуд алоқаларини ривожлантириш ва чуқурлаштиришда

минтақалараро ҳамкорликнинг аҳамиятга эга эканлиги ҳамда давлатларнинг ўзаро стратегик ҳамкорлигини ҳисобга олган ҳолда Россия Федерацияси ва Қозоғистон Республикаси томонидан, икки томонлама ўзаро ҳамкорлик шартномасини имзолаш зарурати келиб чиққанлигини таъкидлаш эътиборига эришилди.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Конвенция Организации Объединенных Наций о борьбе против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ (заключена в г. Вене 20.12.1988 г.). [Электрон ресурс]: www.un.org
2. Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции Принята резолюцией 58/4 Генеральной Ассамблеи от 31 октября 2003 года (44-48моддалари). [Электрон ресурс]: www.un.org
3. Конвенция Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности Принята резолюцией 55/25 Генеральной Ассамблеи от 15 ноября 2000 года. [Электрон ресурс]: www.un.org
4. Арутюнян И. Передача лиц, осужденных к лишению свободы, для отбывания наказания в государстве, гражданами которого они являются // Ведомости уголовно-исполнительной системы. 2007. № 2. – С. 6.
5. Конгрессы Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию 1955–2020 годы (Достижения за 65 лет) / Управление ООН по наркотикам и преступности. Брошюра. 2020 г. – С.7-9.
6. 1985 йил Миланда бўлиб ўтган Жиной одил судлов ва жиноятчиликни оғоҳлантириш бўйича БМТ VII Конгрессида қабул қилинган ва шу йили 40/32 сонли Бош Ассамблея резолюцияси билан тасдиқланди.
7. Сборник стандартов и норм ООН в области предупреждения преступности и уголовного правосудия. Часть вторая, глава I. Типовые договоры. – С.196-199.
8. Convention on the Transfer of Sentenced Persons (1983). <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/112>
9. Additional Protocol to the Convention on the Transfer of Sentenced Persons (1997) <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/167>
10. Буянова К.А. Организационно-правовые проблемы применения положений многосторонних международных договоров в сфере передачи осужденных лиц для дальнейшего отбывания наказания. URL: http://www.juristlib.ru/book_10155.html
11. Council Framework Decision 2008/909/JHA of 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgments in criminal matters imposing custodial sentences or measures involving deprivation of liberty for the purposes of their enforcement. Official Journal of the European Union. <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libdocumentproperties/EN/216>
12. League of Arab States, Riyadh Arab Agreement for Judicial Cooperation, 6 April 1983, [Electronic resource]: <http://www.refworld.org/>
13. An official website of United States government, [Electronic resource]: <https://www.justice.gov/criminal-oia/list-participating-countriesgovernments>
14. Конвенция о передаче осужденных к лишению свободы для дальнейшего отбывания наказания <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=776>
15. Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам” (07 октября 2002 г., г. Кишинев). [Электрон ресурс]: www.cis.minsk.by
16. D.Umarkhanova. The legal regulation issues of transferring and acceptance of persons with mental disorders for compulsory treatment in the state of their citizenship // Asian Journal of Research № 2 (7-12), 2018 IMPACT FACTOR SJIF 5,1 IFS 2,7 www.journalofresearch.asia. P. 70-78